

Laia Serra: “La repressió, igual que la tortura, forma part del sistema”

El sentit de la justícia de la Laia Serra (Barcelona, 1977) és present en cada una de les seves reflexions. El dret ha estat l'eina que li ha permès defensar la cara més castigada de la societat. En aquesta entrevista a CRÍTIC, hi abordem alguns dels casos més complexos d'una carrera plena d'obstacles i de renúncies personals. Parlem a fons amb aquesta advocada penalista a qui "ser dona, jove i petita" l'ha obligat a desenvolupar un caràcter fort, imprescindible per fer-se un lloc en un món majoritàriament masculí, com és el sistema judicial. Repassem el 'cas Ester Quintana', el 15-M, la repressió, la necessitat de combatre el discurs de l'odi i les noves formes de fer política.

Text: Saioa Baleztena / Fotos: Jordi Borràs

En quin moment decideixes ser advocada penalista?

A diferència d'altres advocats, en el meu cas no ve de família; però, en canvi, des de petita ho vaig tenir molt clar. La meva mare encara guarda una nota que vaig escriure quan tenia només 6 o 7 anys, on deia que jo volia ser advocada. Suposo que té a veure amb l'educació que vaig rebre a casa.

Com vas viure l'etapa universitària?

He estat una “lianta” des de molt petita. Tot ho discutia i tot ho havia d'argumentar. Sempre he tingut una connexió molt directa amb el sentiment de justícia. L'any 1996 vaig començar la carrera, i això em va portar a conèixer molta gent activista. A la universitat vaig trobar un caldo de cultiu natural per focalitzar totes les meves inquietuds i aspiracions, i vaig començar a viure la meva vida des del compromís polític i l'activisme. Va coincidir amb el 'boom' de l'ocupació, i la repressió era el pa nostre de cada dia...

En canvi, va haver-hi un moment en què et vas plantejar deixar els estudis. Per què?

Vaig estudiar a la UAB i l'ambient a la Facultat de Dret era molt desmotivant. Van ser anys durs en què tenia una sensació de renúncia tremenda. Estaven passant un munt de coses i el meu instint em cridava a ser al carrer, en actiu, participant en totes aquelles lluites. Però vaig mantenir el tipus i vaig acabar la carrera. Tenia molt clars els referents legals que hi havia a Barcelona; per tant, havia d'escollir amb qui formar-me.

El treball amb material sensible requereix especialització.

I tant, ens enfrontem a casos nous i complexos amb els quals ens juguem la vida de moltes persones i es generen precedents que afecten la col·lectivitat. Normalment, quan treballes amb dret polític,

els adversaris sempre tenen un alt nivell de formació. Per això, vaig voler aprendre la professió d'una manera més clàssica, més convencional, i em vaig formar amb en Robert Sabata, president de la Comissió de Defensa dels Drets de la Persona i del Lliure Exercici de l'Advocacia. Això em va portar a treballar amb l'Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans, i des de llavors he mantingut una formació continuada. Fa 13 anys vaig fer el pas de muntar un despatx propi, amb altres companys. Ha estat preciós perquè he conegut un munt de gent molt interessant i, tot i que és una feina molt dura i exigent, en contrapartida, veiem una tangibilitat dels resultats que potser des d'altres llocs de l'activisme no es poden tocar.

“En l'àmbit judicial, el fet de ser dona porta una gran infravaloració”

Què ha estat el més difícil?

A Catalunya, a diferència d'altres realitats com, per exemple, el País Basc, les advocades treballem en unes condicions molt dures. Amb jornades interminables, fent malabarismes econòmics i dedicant molt de temps personal per seguir estudiant, posant-nos al dia de les novetats legals i supervisant comunicats o fent reunions. T'ha d'agradar molt. Per ser advocada penalista, cal ser un animal de trinxera.

Ho fa més complicat el fet de ser dona?

La paraula de la dona sempre es posa en dubte. I, de fet, si mires els moviments socials, històricament hi han predominat les veus masculines. Això no és casualitat: hi ha sinèrgies que són més hostils per a nosaltres. A més, el ritme de dedicació en dret polític és incompatible amb qüestions tan importants com la maternitat, per exemple. Però no només això: en l'àmbit judicial, el fet de ser dona porta una gran infravaloració. I en el meu cas, a més de ser dona, sóc jove i petita. Són molts factors junts. Tot i que, personalment, aquesta dinàmica la converteixo en clau positiva. Per exemple, moltes vegades m'he aprofitat de la subestimació dels adversaris, perquè els patrons de conducta masculins són fàcils de captar.

La teva carrera està marcada per casos carregats de la teva empremta activista. Però també has conegut la repressió a la teva pell. L'any 2007 vas ser detinguda al Mèxic. Què hi va passar?

El 2003 vaig anar a Oaxaca i, de fet, vam haver de fugir perquè ens van dir que estaven a punt de deportar-nos. No sabem mai si era veritat o no. El cas és que el 2007 hi vam tornar, amb un equip de forenses, d'advocats i d'activistes, a la Comissió Civil Internacional d'Observació dels Drets Humans a Oaxaca, i hi vam fer una tasca bastant intensa que va tenir molt ressò. A l'estiu, jo vaig tornar-hi, quan s'aproximava el temps de les eleccions. Anava amb una amiga periodista pel carrer, que anava preguntant pel centre d'Oaxaca d'una manera massa visible, potser. Una nit, quan anàvem a sopar, ens van segrestar. Va ser molt impactant: ens van tancar amb una lona al damunt d'un cotxe, ens vam portar primer a una caserna i després a una sala de tortures, ens van fer simulacres d'execució i després ens van portar a una comissaria. Primer van al·legar que estàvem causant desordres públics i després que estàvem en situació irregular, tot i no ser cert. Vam estar entre 10 i 11 dies a la presó i finalment ens van deixar anar. Va ser la primera vegada que una demanda d'empara avortava la deportació a Mèxic.

Quines conseqüències va tenir aquest ensurt en l'àmbit professional?

Va ser una experiència forta; però, d'alguna manera, de tot se'n aprèn. Ens va unir com a grup, va ser una experiència de maltractament viscuda des d'una òptica diferent, i, malgrat l'ensurt, en trec

l'aprenentatge. Evidentment, quan treballes en aquest àmbit, és molt diferent si ho has viscut a la teva pròpia pell.

“El 15-M no eren els nostres espais ni les nostres maneres, però ha aportat canvis en la política de la ciutat”

Aquest 2017 el 15-M ha fet sis anys. Per a molts activistes va ser el començament de tot, però com ho vas viure tu?

Ens vam sentir entre la il·lusió i el desconcert. D'una banda, estàvem emocionats: era una oportunitat perquè noves generacions s'incorporessin a les nostres lluites. Però, d'altra banda, estàvem perplexos perquè s'estaven fent debats que ja havíem tingut, i de cop semblava que fos el quilòmetre 0, quan feia molts anys que lluitàvem. Per això, vam intentar trobar la forma d'aportar-hi sense interferir-hi. No eren ni els nostres espais ni les nostres maneres. Després d'aquest fenomen, hi ha iniciatives que han sobreviscut i d'altres que no. Però el que sí que penso és que hi ha un abans i un després. Una generació d'activistes es va incorporar i vam descobrir el potencial de la comunicació mitjançant les xarxes socials. El que és indiscutible és que el 15-M, com a mínim, ha portat uns canvis de dinàmiques a l'hora de fer política a la ciutat.

Aquest canvi s'ha vist en la política municipal arreu de l'Estat, també a la ciutat de Barcelona. Com valors la tasca que s'està fent des del govern d'Ada Colau?

Una de les novetats que porta el 15-M a la política és que diferents activistes i persones compromeses amb els drets i les lluites accedeixen a la política formal, sigui al Parlament o a la política municipal. Això ha fet que hi hagi sectors que hagin vist aquesta entrada a les institucions amb molt escepticisme, mentre d'altres ho han vist amb molta il·lusió, depenent de les sensibilitats de cadascú. En tot cas, penso que a l'Ajuntament de Barcelona s'està fent molt bona feina. S'ha de ser exigent, però sent conscient que hi ha determinades expectatives que no són assolibles: una cosa és treballar des del carrer, i una altra, molt diferent, moure's dintre de les institucions. És molt complicat, perquè hi ha moltes dinàmiques històricament arrelades, contrapoders, equilibris i moltes decisions a prendre. Hauríem de ser més prudents a l'hora d'exigir, perquè s'està fent una feina amb molt esforç i en condicions molt hostils i dures.

Una de les mesures d'Ada Colau ha estat la formació en drets humans del cos de la Guàrdia Urbana. Creus que això marca una nova manera de fer política?

El canvi en la policia depèn d'un munt de factors que s'han de donar tots alhora perquè hi hagi resultats tangibles, com ara els processos de selecció, l'ascens de determinats comandaments, l'elecció de determinats representants sindicals o la formació continuada, la transparència i el control polític. Per tant, la incidència que pugui tenir determinat govern a curt termini és limitada, perquè aquesta influència no pot tocar totes les tecles necessàries perquè hi hagi un canvi estructural.

Hi ha qui critica que determinats activistes hagin fet el pas a la política. Com valors, per exemple el salt d'en Jaume Asens a l'Ajuntament de Barcelona?

És evident que hi ha una part dels moviments socials que ha perdut efectius molt valuosos. Però s'han de respectar les decisions personals de cadascú, perquè d'alguna manera el que compta és que tots treballem des del màxim compromís. Evidentment, la manca de determinats actors en el sector legal ens ha deixat coixos, però també ha servit perquè hi entrin noves generacions d'advocades. Hi insisteixo: sempre i en tots els aspectes, per damunt de més o menys afinitats

ideològiques que pugui tenir amb qui sigui, valoro el compromís, l'esforç i el rigor.

La CUP et va sondejar perquè formessis part de les seves llistes. Et veus en la política?

He decidit no entrar en política formal, en cap sector, perquè sempre he cregut que el meu lloc era la meva professió. És des d'aquí des d'on puc oferir recursos útils a tothom que ho necessiti, sempre que hi hagi una afinitat en les reivindicacions i les lluites, és clar. Per tant, qui em necessiti em trobarà; però, de moment, no he cregut necessari ni útil fer aquest pas.

“La incorporació d'eines policials no pot dependre només d'un criteri seu; cal debat social”

Algun cop has dit que un dels casos més importants que has portat és, sens dubte, el de l'Ester Quintana. Per què?

El cas de l'Ester va ser especial per molts motius. D'una banda, perquè té una empremta femenina indiscutible, encara que potser ningú s'ho hagi plantejat. És un cas d'una dona portat per dones amb una òptica de gènere molt marcada en les estratègies, en els temps, en les prioritats i en l'estil dels interrogatoris. És un cas paradigmàtic en què la subestimació dels adversaris ha jugat a favor nostre. Un estil de fer dret particular. Però, a més, és un cas molt interessant perquè va ser la primera vegada que es feia una crida pública i la societat es bolcava, no només en la protesta, sinó en el compromís de lluita contra la impunitat, en el marc del procés judicial. Vam rebre milers de vídeos i de fotos, i la gent ens trucava de tots els racons de l'Estat espanyol aportant-hi informació.

Tot i no haver guanyat la sentència, vau aconseguir prohibir l'ús de les bales de goma. Quina lectura fas de tot plegat?

Quan ens enfrontàvem a aquest cas, sabíem que, si guanyàvem la via judicial, el cas tindria unes conseqüències institucionals que serien un terratrèmol. Per tant, ja sabíem que no ens deixarien guanyar. Però, tot i així, aquest cas va ser bonic perquè, més enllà del resultat judicial, el camí fet era tan o més valuós que la sentència. Quan vaig agafar aquest cas, no només em vaig comprometre amb l'Ester Quintana, sinó també amb la lluita antirepressiva i els drets humans. Per tant, els objectius eren molt més amplis. I la realitat és que vam generar un debat sobre el model policial, vam donar continuïtat a la feina històrica de Stop Bales de Goma i vam aconseguir erigir-nos en una força pública suficient per interpel·lar les institucions. El 'cas Quintana' va provocar molts canvis polítics, com la destitució del director general de la policia, Manel Prat, o la substitució de Felip Puig i també molts canvis interns en l'àmbit policial. La victòria moral és la batalla més important.

L'ús de les bales de goma es va prohibir; però, en canvi, no s'ha aconseguit el mateix amb les pistoles Taser...

Una de les nostres primeres reivindicacions era que la incorporació d'eines policials no pot dependre d'un criteri unilateral de la policia. És imprescindible mantenir un debat social. Lamentablement, en el marc de la comissió parlamentària, la veu dels sindicats policials, vehiculada a través de determinades formacions polítiques, va evitar la prohibició de les pistoles Taser. Tots els informes que hi ha sobre les pistoles Taser avaluen els efectes a curt termini, i han estat fets per tècnics propers a l'empresa Taser. Tots nosaltres vam argumentar davant el Parlament que les Taser es van crear per substituir les armes de foc, en un context que no és el nostre. A més, no hi havia informes objectius que avaluessin la iniquitat de l'arma per a la salut de les persones, i la policia, en el moment de fer-la servir, no pot preveure les conseqüències físiques que pot tenir. Tots els estudis que s'han fet, als Estats Units i al Canadà, revelen que s'acaba fent un ús abusiu d'aquesta arma. Per tant,

davant d'aquesta manca de dades, hauria hagut d'imposar-se la prudència.

Finalment, s'han incorporat determinades pistoles Taser regulant-ne les condicions d'ús. Què penses de la mesura que s'ha adoptat?

Em sembla absurda. Les situacions que se'ns deia que havien de resoldre aquestes pistoles no seran d'aplicació amb aquesta regulació. I, a més, s'ha admès l'ús de Taser en situacions que prohibien expressament les recomanacions internacionals. El problema de fons no és només l'arma en concret, sinó la cultura policial que provoca que es pugui fer un mal ús de qualsevol eina policial. Hi insisteixo: tal com ha quedat, la regulació no serà útil.

“Es desconeix què és el discurs de l'odi i fins i tot es barreja amb l'apologia del terrorisme”

El cas és que la repressió encara segueix a l'ordre del dia. Com es pot combatre?

La tortura i la repressió no són un error del sistema. No són ni una extralimitació, ni un fet aïllat, ni una anècdota dins del bon funcionament dels cossos policials. La repressió, igual que la tortura, forma part del sistema. Ambdues són un mecanisme que està dissenyat i avalat en tot el seu circuit perquè segueixi existint. Tenen una finalitat instrumental, dissuasiva. La criminalització colpeja les persones per les seves reivindicacions polítiques que sostenen i la capacitat de mobilització que representen. La repressió pretén la neutralització de persones i entorns que molesten les estructures de l'Estat.

Fa pocs mesos, vam viure el terratrèmol causat per la campanya d'Hazte Oír. Al debat vas aportar una mirada nova, posant sobre la taula el risc que té judicialitzar casos com aquest. Per quin motiu?

Hem de tenir una distància crítica amb la llibertat d'expressió, pensant en un curt, mitjà i llarg termini. Les coses tenen una anada i una tornada, i si nosaltres prohibim per la via penal, com un delictes, l'autobús d'Hazte Oír, estem fixant un llistó que se'ns pot girar en contra. El dia de demà determinades veus crítiques, satíriques o d'humor negre, per exemple, poden topar amb aquest sostre que nosaltres hem reclamat. Hi ha un discurs molest que s'ha de tolerar perquè forma part del pluralisme, un segon esglaió que es pot vehicular a través de sancions administratives i, només en casos molt extrems, hauríem de recórrer a la via penal. Més enllà de les sancions, el que és del tot necessari és que la societat civil i les institucions rebutgin manifestacions discriminatòries com les d'Hazte Oír, i que facilitin que les veus de les persones i col·lectius discriminats emergeixin per contrarestar aquests discursos.

Creus que hi ha desconeixement sobre el discurs de l'odi?

Hi ha molt poca cultura jurídica del dret antidiscriminatori en general. Hem incorporat les noves tecnologies sense haver adaptat el discurs a escala social. La conversa de bar ara es vehicula a través de Twitter, tenint unes conseqüències molt diferents. I el problema que tenim és que a escala social no hi ha hagut una reflexió sobre com combatre el discurs de l'odi i, per tant, els organismes judicials estan actuant al marge del consens social. Estem passant de la impunitat total del discurs de l'odi a la repressió sense criteri. Es desconeix què és el discurs de l'odi i fins i tot es barreja amb l'apologia del terrorisme, que no hi té res a veure. Això fa que el discurs de l'odi s'estigui utilitzant en contra d'activistes per emmordassar la crítica política. Som en una deriva perillosíssima i molt ràpida. Qui fa el dret i qui l'aplica és l'Estat i sempre anirà en contra de la dissidència. Hem de pensar que la divulgació de continguts és un dels nostres principals vehicles d'acció política. Els

moviments socials haurien de reaccionar i capitanejar un debat profund en aquest sentit.